

Sporen

TIJDSCHRIFT VOOR HERINNERINGS-EDUCATIE
DRIEMAANDELIJKS • JAARGANG 8 • NR. 31 • OKTOBER - DECEMBER 2007 • AFGIFTEKANTOOR: 1070 BRUSSEL 7
EEN UITGAVE VAN VZW AUSCHWITZ IN GEDACHTENIS • WWW.AUSCHWITZ.BE

BELGIE - BELGIQUE

P.B.
1070 BRUSSEL 7

1/9466

STUDIEREIS NAAR AUSCHWITZ-BIRKENAU

voor leerkrachten en vormingswerkers
24 t/m 29 maart 2008
In aanwezigheid van kampoverlevenden
Schrijf je in op pagina 7

KUNST IN DE KLAS OF WERKEN MET GEDICHTEN

De uitspraak van Heinrich Heine (Düsseldorf 1797 - Parijs 1856) *“Wo man Bücher verbrennt, verbrennt man am Ende auch Menschen”* - “Waar men boeken verbrandt, verbrandt men uiteindelijk ook mensen” - is meer dan een profetische vooruitblik, vooral in het licht van wat er later in het ‘Derde Rijk’ van Hitler zou plaatsvinden.¹ Denken we maar aan de campagnes die gevoerd werden rond *Entartete Kunst*. Het is een Duitse term die tijdens het Derde Rijk (1933-1945) werd gebruikt om daarmee de vermeende ontsporing van de moderne, vooral van de avant-garde kunst aan te geven. Het betekent in het Nederlands “ont-aarde kunst”, daarbij refererend aan de door het nazi-regime wel esthetisch en moreel juist geachte “Arische” kunst. Het betrof een campagne van de nazi-partij om de Duitse kunstwereld onder haar controle te brengen, zodat deze voor propagandistische doeleinden van de staat kon ingezet worden.² Denken we maar aan kunstenaars als Marc Chagall, Wassily Kandinsky, Paul Klee, Edvard Munch, Pavel Haas, Gideon Klein, Hans Krása, Gustav Mahler, Felix Mendelssohn-Bartholdy, Kurt Weill.

Vele kunstenaars werden zowel letterlijk als figuurlijk monddood gemaakt. Ook latere fascistische regimes hebben zich daaraan schuldig gemaakt. Het *Canto General* van Pablo Neruda (1950) en de *Mauthausencyclus* (1965) van de dichter Iakovos Kambanellis - Joods-Griekse overlevende van het nazi-concentratiekamp Mauthausen - en de componist Mikis Theodorakis zijn daar voorbeelden van.

Het gebruik van o.m. het gedicht als uitgangspunt in de les of als middel om een project rond verdraagzaamheid, diversiteit of openheid te starten, is een andere manier van werken en eveneens interessant als experiment. Het wapen van het woord als middel tegen bruut geweld.³ Leerkrachten kunnen hun leerlingen ook aanmoedigen om persoonlijke initiatieven te nemen bij het organiseren van interdisciplinaire herdenkingsactiviteiten die aangepast zijn aan ieders leeftijd. Muziek, toneel, literatuur, geschiedenis, theologie, filosofie en andere disciplines kunnen bij deze activiteiten betrokken worden.

De activiteit die we voorstellen richt zich voornamelijk tot leerlingen van de eerste graad tweede jaar, tweede graad en derde graad. 11 november Wapenstilstand, 27 januari herdenkingsdag voor de holocaust⁴ (de dag waarop Auschwitz-Birkenau bevrijd werd) of 8-mei herdenkingen⁵ kunnen als slotactiviteit gezien worden, met een happening rond burgerzin en mensenrechten. Het is in die zin een gelegenheid om vakoverschrijdend te werken. We geven wat achtergrondinformatie en tips voor de leerkracht. Afhankelijk van het leerjaar kunnen die verder uitgebreid worden in een breder kader.

Doelen en leereffecten

In het kader van herdenkingsdagen gelden de volgende educatieve doelstellingen voor de leraren en de leerlingen:

- Empathie voor de slachtoffers tweebrengen en hun nagedachtenis in stand houden;
- Wijzen op het belang van een herdenking van de slachtoffers, de overlevenden, ...
- Het verleden beter begrijpen;
- Het besef van het lokale, regionale en nationale erfgoed verhogen;
- Wijzen op het gevaar van radicale, extremistische bewegingen en totalitaire regimes;
- Bewustmaken van hedendaagse vormen van antisemitisme, xenofobie, racisme, onverdraagzaamheid en alle vormen van haat;
- De aandacht op andere volkerenmoorden vestigen;
- Respect voor mensenrechten, vooral met betrekking tot minderheden bevorderen;
- Kritisch denken en intellectuele nieuwsgierigheid aanwakkeren;
- Bevorderen van persoonlijke verantwoordelijkheid als democratische burgers

1 - De grondslag van de fascistische denkbeelden over kunst werd gelegd in het boek *Der Mythos des 20. Jahrhunderts* uit 1930 van de nazi-partij-ideoloog Alfred Rosenberg (1893-1946). Hij ging uit van de superioriteit van het Arische of Germaanse 'ras'. Algemeen werd in deze theorieën aanvaard dat de waarde van een kunstwerk afhankelijk was van de afkomst van de maker en dat ieder kunstwerk het Germaanse 'ras' moest verheerlijken. Om controle over kunst en kunstenaars mogelijk te maken werd in 1933 onder leiding van de minister van Propaganda en Volksvoorlichting, Joseph Goebbels (1897-1945), de Reichskulturkammer opgericht. Dit was een overkoepelende organisatie, die zeven onderafdelingen - muziek, beeldende kunst, toneel, literatuur, pers, radio en film - telde en daarmee het hele culturele leven controleerde. Geen kunstenaar mocht werkzaam zijn als hij zich niet, voorzien van een Ariërvakking, bij zijn eigen onderafdeling had gemeld. Deze hield hem dan verder nauwlettend in de gaten. Het aantal leden bedroeg vele duizenden.

2 - We gebruiken de omschrijving van Wikipedia.

3 - We verwijzen hier naar *Wie nu nog zwijgt alles vrezen, dichters tegen racisme*, Antwerpen, Epo, 1994, 214 p. (ISBN 90 6445 806 5).

4 - In oktober 2002 keurden de Ministers van Onderwijs uit de lidstaten van de Raad van Europa een resolutie goed die in alle scholen een herdenkingsdag voor de holocaust invoerde.

5 - Bij beslissing van 28 maart 1997 is 8 mei de herdenkingsdag geworden die moet uitgroeien tot een dag voor vrede en verdraagzaamheid, gericht tegen alle vormen van totalitaire en racistische ideologieën en een herdenking van de slachtoffers van de nazi-ideologie.

6 - Elk jaar in augustus wordt door de Stichting Meensel-Kiezegem '44' een vijfdaagse herdenkingsreis naar Neuengamme ingericht. In 1998 werd besloten een bronzen beeld te plaatsen in Neuengamme ter herdenking van vooral de weduwen en moeders van de slachtoffers. Dit beeld "De Wanhoop van Meensel-Kiezegem" werd gemaakt door beeldhouwster May Claerhout

7 - Ina STABERGH, *Neuengamme "Ik kwam terug"*, Foto's Marc Cauwbergs, Vertaling Raimund Gaebele, Antwerpen-Berchem, Epo, 2006, 88 p. (ISBN 90 8088 324 7).

Wij verwijzen naar: Initiatie in de poëzie met als thema discriminatie. Deze lezing is opgenomen in DynaMo2 - 'muzisch-creatieve school' (=uitgave van CANON, de Cultuurcel van het departement Onderwijs). Contact: CANON, DynaMo2: Erna Schelstraete en Jan Staes, Hendrik Consciencegebouw, Koning Albert II-laan 15, 1210 Brussel, tel. : 02 / 553.96.63, e-mail: canon@ond.vlaanderen.be

De dramatische gebeurtenissen in Meensel-Kiezegem (www.meensel-kiezegem44.be) worden ingekleurd door Ina Stabergh en Oktaaf Duerinckx. Dit aan de hand van getuigenissen, gedichten, film- en fotomateriaal. Deze lezingen worden gesubsidieerd door de 'Stichting Lezen Vlaanderen v.z.w.'

Contact met de dichteres: Ina Stabergh, Koningsbos 18, 3460 Bekkevoort, tel. 013/33.39.94, fax 013/33.39.94. E-mail: ina.stabergh@skynet.be
Info: <http://users.skynet.be/ina.stabergh/>

8 - Neuengamme is een dorp dichtbij Hamburg in Duitsland. Het concentratiekamp Neuengamme was één van de grote concentratiekampen in Nazi-Duitsland, een kamp met meer dan tachtig buitenkampen, verspreid over heel Noord-Duitsland.

— VERKENNINGSFASE —

Instapmoment *Fase 1*

Na een bezoek⁶ aan het concentratiekamp Neuengamme schreef **Ina Stabergh** 25 gedichten⁷. We vertrekken van haar gedichten. De vertaling in het Duits geeft ook hier weer gelegenheid tot vakoverschrijdend werken. Zij kan gevraagd worden om een workshop te begeleiden.

IN DE NACHT VAN HET ZWIJGEN

In de nacht van het zwijgen
smeden duivels hun zwaard,
vlechten wurgtouwen
voor het vrije woord.

In de nacht van het zwijgen
worden maskers gevormd die ogen
verbergen terwijl de mond
de taal spreekt van verraad.

In de nacht van het zwijgen
worden grenspalen geklopt
voor jonge gedachten
die de echo's van pijn in zich dragen.
Verbreek de stilte!

We bespreken: *Het zwijgen, het vrije woord, de mond spreekt de taal van het verraad, Verbreek de stilte!* Thema's als verzet, verraad en vrije meningsuiting ... komen aan bod.

Een voorbeeld van historisch kader wordt als aanvulling aangereikt, door middel van tekst, verhaal, voorstelling van een film op DVD of workshop. We nemen het drama van Meensel-Kiezegem en de deportatie naar het concentratiekamp Neuengamme als uitgangspunt.

**Belgische gevangenen
in concentratiekamp Neuengamme,
1940 tot 1945**
Mannen 4500 Vrouwen 300

ZONDER VENSTERS DE TREINEN

Zonder vensters de treinen
van Mechelen over Antwerpen en Vught
langs Bremen over de Luneburgerheide.

Dicht opeen in het stro voor dieren
hun naam van elke vrijheid ontdaan.

De lucht viel haperend door de kieren
van de wagon in hun open monden.

In het licht van de volle maan
zagen zij hun angst in elk gezicht gekerfd.

Eén grote schreeuw over de rails
tot op de plaats die hen zou doden.

We bespreken: de transporten met hun bestemmingen, de omstandigheden, ...

KAAL GESCHOREN

Ze werden in groepen in het kamp gebracht.

Na een foto en een douchebeurt
werden de lichaamsharen afgeschoren
gestreepte kleding uitgedeeld en
gekleurde hoekje op de rug genaaid.

Met een nummer werd
de ultieme vernedering voltooid.

Elke dag begon met een appèl,
dunne koolraapsoep en daarna werken
tot de zon onderging.
De laatste homp brood
Vòòr het slapen gaan, na urenlang tel-appèl.

Ze sliepen drie boven elkaar
In tochtige barakken op zakken
Met een beetje stro.
De nachten waren kort
Om de eenzaamheid te tellen.
Uren met velen, soms ook met ratten.

We bespreken: het aankomstritueel, de ontmenselijking, de leefomstandigheden, ...

Fase 2

Klassikaal bekijken en bespreken van de DVD. Leerkrachten kunnen zich concentreren op wat de leerling geleerd heeft bij het zien en horen van de persoonlijke verhalen van getuigen en op wat hij met zich meedraagt na het beluisteren van de getuigenissen van de overlevenden.

— VERWERKINGSFASE —

Tijdsbalk opbouwen. Na het bekijken van de film kunnen klassikaal enkele belangrijke gebeurtenissen en data in verband met het drama in Meensel-Kiezegegem genoteerd worden en in een tijdsbalk opgebouwd. Samenkomsten organiseren met nog levende getuigen. Hun getuigenissen kunnen bijdragen tot een diepgaande leerervaring bij de leerlingen. Voorlezen van een stukje uit het boek, een dagboekfragment, een brief ...

Bezoek aan sites (binnen- en buitenland), herinneringsplaatsen, monumenten, musea ...

Een schrijfpdracht in aansluiting op een groepsactiviteit. Creativiteit, zelfexpressie en nieuwsgierigheid van de leerlingen kan hierdoor gestimuleerd worden. Verdienstelijke leerlingen kunnen beloond worden op de slotactiviteit. Hun tekst kan voorgelezen worden ...

Het organiseren - indien mogelijk - bijvoorbeeld van uitwisselingen tussen leerlingen die hetzelfde boek of tekst in de andere taal gelezen hebben of het coördineren van videoconferenties tussen jongeren op nationaal en internationaal niveau via een internetforum. De betekenis en nut van herdenkingsdagen kan besproken worden. Deze virtuele vergaderingen kunnen de leerlingen helpen inzien dat ze deel uitmaken van een grotere internationale gemeenschap.

Een herdenkings- of herinneringstocht in de eigen gemeente kan leerlingen aanmoedigen om een verband te leggen met de geschiedenis en waar ze wonen.

ACHTERGRONDINFORMATIE

Het drama van Meensel-Kiezegegem: 1 en 11 augustus 1944

Meensel-Kiezegegem is een kleine Belgische gemeente op een 40-tal kilometer van Brussel en 20 kilometers van Leuven ligt. Twee kleine dorpjes die een gemeente vormden. Meensel-Kiezegegem had niet veel te lijden gedurende de oorlog. Er was sinds de landing in Normandië wel meer spanning tussen "witten" en "zwarten". Op zondag 30 juli 1944 reden er drie vreemde fietsers voorbij de dorpsplaats. Buiten het dorp kwamen zij Gaston Merckx tegen, één van de leiders van de Zwarte Brigade, vergezeld van enkele hoeveknechten. Er ontwikkelde zich een discussie met als resultaat dat Gaston Merckx werd neergeschoten. De reactie hierop was buiten verhouding. Moeder Merckx eiste op de begrafenis van haar zoon honderd slachtoffers. Dramatisch was wel dat de daders niet van Meensel-Kiezegegem waren.

Op 1 augustus 1944 hielden gemaskerden en geüniformeerden een eerste razzia. Drie mannen (August Craeninckx, Petrus Vander Meeren en Oscar Beddegenoodts) werden neergeschoten, vier vrouwen, tien mannen, een meisje en een jongetje werden opgepakt. Op 3 augustus werd op het kerkhof de eed gezworen Gaston Merckx te wreken.

Waar de razzia van 1 augustus op kleine schaal en ongeorganiseerd verliep was deze van 11 augustus 1944 strategisch goed voorbereid. Het bevelschrift werd door het Sicherheitskorps, o.l.v. Verbeelen, uitgevaardigd. Duitsers en collaborateurs omsingelden het dorp, vrachtwagens stonden klaar. Hoeve Schotsmans werd in brand gestoken omdat men vermoedde dat er een Canadese piloot verstopt zat. De boer kwam om in de vlammen.

Juist voor de bevrijding van de streek werden de meeste naar het concentratiekamp van Neuengamme⁸ weggevoerd. Van het totaal van 95 gijzelaars zijn er slechts 28 levend weergekeerd. Slechts acht hebben het kamp van Neuengamme overleefd. Zonder aanwijsbare reden heeft dit kleine dorp een zware tol betaald. Meensel-Kiezegegem is, samen met Oradour-sur-Glane en Lidice, één van de zwaarst getroffen dorpsgemeenschappen.

DVD: *Meensel – Kiezegegem '44*

(volledige versie en scholenversie)

Een film van Oktaaf DUERINCKX, Jos HOEYBERGHS & Ives JOSSA

Stichting Meensel-Kiezegegem '44, 1997.

De verkorte schoolversie van de DVD wordt bij leerlingenbezoeken aan het Hagelands Vredesmuseum Meensel-Kiezegegem '44 steeds gedraaid en besproken. De DVD kan verkregen worden bij de Stichting Meensel-Kiezegegem '44:

p/a Guido Hendrickx, Voorzitter,
Binkomstraat 56, 3391 Meensel-Kiezegegem,
016/48.78.78, email: guido@meensel-kiezegegem44.be

Fase 3

→ algemene invulling

Vorbereiden door middel van groepswork van een eigen – aanvullende tentoonstelling

“Het levende verhaal van mijn gemeente/stad”.

Bepalen van subthema's:

- de familie X ...
- het dagelijkse leven van de gemeente tijdens Wereldoorlog II
- het politieke leven van de gemeente tijdens Wereldoorlog II gezet in zijn omgeving
- de ouders, ...
- de omstanders, de verzetsmensen...
- de deportatie en de concentratiekampen, het leven in de concentratiekampen

Zij kwamen weer: Jef Claes, Frans Trompet en Marcel Lodewijckx (foto: K.C., www.getuigen.be)

Leerlingen en leerkrachten verzamelen materiaal (eventueel in samenspraak met een plaatselijk museum), krantenknipsels.

De leerlingen kiezen foto's, bepalen de grootte, noteren bij elke foto een tekstje, hebben aandacht voor wat versiering en kleur, ...

→ invulling beeldende vorming

- a) Portretten van mensen. Waarnemen van het gezicht, de houtskooltechniek ontdekken.
- b) Groepswork: de leerlingen werken per 4 aan een opdracht beeldende vorming:
 - portretbuste van een verzetsman/vrouw of andere...
 - aanmaak van een stripverhaal, een artistiek-educatief boekje, een muurkrant over toen met verwijzing naar nu...
 - posters met slogans over verdraagzaamheid....

Opbouw van de tentoonstelling opbouwen, bespreking van het concept: wat wil men duidelijk maken...

Aanmaak van een affiche en programmabrochure.

Fase 4

Tentoonstellingsnamiddag

Leerlingen verzorgen zelf de gidsbeurten.

Verwelkoming van de overlevenden. De leerlingen doen hun verhaal, de dialoog tussen gisteren en vandaag.

→ invulling muzische vorming

Werken met gedichten of liederen, het afroepen van namen van de slachtoffers, met eventueel vermelding van hun gezinssituatie, inlassen van periodes van stilte.

Fase 5

Contacten met de lokale pers, radio, tv...

— VASTZETTINGSFASE —

De herdenkings- of herinneringstoorts doorgeven.

Er komt een dag dat er geen getuigen meer zullen zijn, terwijl de laatste overlevenden hun getuigenis doorgeven, kunnen leerkrachten samen met hun leerlingen *herinneringsbruggen* naar toekomstige generaties maken om ervoor te zorgen dat de lessen niet worden vergeten.

De leerlingen schrijven een brief naar een persoon en vertellen daarin wat ze nu allemaal weten over het gebeuren, wat hen heeft aangegrepen, wat ze nu zeker voor zichzelf moeten onthouden na dit project.

— VERRUIMINGSFASE —

Onderhouden van begraafplaatsen, adopteren van een graf of monument. Een monument onderhouden kan een doeltreffende manier zijn om leerlingen sociale verantwoordelijkheid voor hun respectieve gemeenschappen bij te brengen. Door een lokaal monument te adopteren, kunnen de leerlingen aangemoedigd worden om verschillende aspecten te overwegen, zoals:

- Aan welke specifieke gebeurtenis is het monument opgedragen? Zijn er nog mensen in leven die rechtstreeks in verband staan met dit monument en met wie de leerlingen nog kunnen praten? Van welke persoon is de getuigenis hetzij schriftelijk of op video beschikbaar?
- Wanneer werd het monument onthuld en wat zegt het over de manier waarop de lokale gemeenschap het gebeuren herdenkt?
- Leerlingen kunnen de artistieke of de architecturale aspecten van het monument bestuderen.

Wie ontwierp het? Wat lijkt het uit te drukken? Hoe staat dit monument in verband met de andere? Welke taal werd gebruikt voor de iconen en weerspiegelt het de periode waarin het werd opgetrokken?

Aan de leerlingen kan gevraagd worden om hun eigen herinneringsmonument te ontwerpen dat in verband staat met het gebeuren, het zal in de school een vaste plaats krijgen. Het monument kan ook het resultaat zijn van een gezamenlijk werk, iedere klasgroep maakt een deel aan.

Aanleggen van een herdenkings- of bezinningstuin.

Deze voorstellen zijn impulsen om een eigen invulling te geven aan een klas of schoolproject. Ze zijn niet limitatief.

Paul DE KEULENAER

Voorzitter Pedagogische Commissie

Wie geen herinnering heeft, heeft geen toekomst

(Primo Levi)

Ieder normaal denkend wezen beseft wel dat de reeds zo dikwijls beschreven nazistische gruweligheden nooit mogen worden vergeten. Want als je je geschiedenis vergeet dan wordt deze je toekomst.

Maar wat zijn die gruwelijke daden? Wat is zes miljoen Joden? Voor velen is dit moeilijk in te schatten. Maar voor de mensen die naar Rock Werchter gaan kan de volgende denkoefening helpen. Beeld je eens twintig keer zowel mensen in die opeens allemaal dood zijn. We weten allemaal wie en hoe er vermoord werd. Maar een belangrijke vraag, waar er in de lessen te weinig op wordt ingegaan blijft voor mij: waarom?

Want als je de oorzaak niet weet wat ben je er dan mee. Je kan zeggen dat nooit meer, maar misschien zijn de zaken die in Duitsland rond 1933 gebeurden nu terug aan het kerens. Misschien merken we het niet op omdat we de ware reden niet kennen.

Er zijn nog steeds partijen die haat verkondigen, haat tegenover rassen, haat tegenover voorkeuren... Door onwetendheid kon Hitler dit alles doen. Laten we dat niet vergeten. Een aantal Europese partijen die haat promoten en de zwaksten uit onze samenleving er uitpikken om die haat verder aan te wakkeren, misbruik makend van alles wat er fout loopt in de maatschappij. Incidenten veroorzaakt door "buitenlanders" die in vergelijking met de daden van de "ware" Belgen eigenlijk niet zoveel voorstellen vind je in verkiezingspropaganda. Maar natuurlijk speelt de media daar graag op in. De media laten dan ook één of andere rechtse politicus interviewen, die dan weer eens iets schokkend zegt en dit kunnen ze dan in de hoofdpunten zetten van het nieuws en voila... weer wat meer kijkers!

Ik adviseer elke geschiedenisleerkracht om de lessen niet meer zoveel op de statistieken te richten -want iedereen kent de cijfers - maar zijn/haar aandacht te richten op het WAAROM en het HOE. Dat iemand of enkelen zo iets kon (den) uithalen in de 20e eeuw zonder op de vingers getikt te worden door o.a. het buitenland? Staar niet lang naar de foto van een door nazi's vermoorde baby want staren zal niets oplossen. Hou het in je gedachten, maar laat jezelf over zo'n onderwerpen nooit leiden door je emoties.

Misschien kunnen educatieve uitstappen meer inzicht geven in het WAAROM. Een uitstap is altijd goed, want je kan uren in de klas over dit onderwerp spreken, maar als je echt in de ruimtes staat waar de slachtoffers van de holocaust hebben gestaan dan zal het gevoel van hun onmacht je pas echt voor eeuwig bijblijven. Dit jaar ben ik met mijn klas

naar Polen geweest en heb daar het bekendste uitroeiings- en concentratiekamp bezocht: Auschwitz-Birkenau.

Ik vind dat elke jong volwassene in de 3de graad middelbaar deze kampen moet bezoeken. Natuurlijk kan niet elke leerling die reis betalen, dus stel ik voor dat Guy Verhofstadt zijn wijze woorden: "We mogen ze nooit vergeten" eens tot uiting brengt, door geld apart te leggen voor schoolreizen naar concentratiekampen. Als Verhofstadt of een andere premier dit doet zal het beter zijn dan elke andere verkiezingscampagne tegen bepaalde partijen die de laatste jaren stijgen aan populariteit.

Deze uitstappen en het juiste onderwijs over dit thema zijn zeer belangrijk, want als je niet leert uit je geschiedenis dan keert ze gegarandeerd terug. Dit stond op een van de gedenkplaten in Auschwitz!

Maar is het mogelijk dat genocides terugkeren? Ongetwijfeld ja! Zo zijn er vooral veel genociden geweest in Afrika, zoals Somalie, Goma en Rwanda. Maar ook de Koerden werden uitgemoord door Saddam en de Turken! Ook zijn er massamoorden gepleegd in Bosnië.

Waarom vooral in Afrika? De redenen of factoren zijn moeilijk te achterhalen maar één factor is toch wel dat Afrika als continent achterop hinkelt op het rijke Noorden. Dit alles doordat hun economie er nooit bovenop geraakt is na de onafhankelijkheid. Als de economie niet meewil dan kan je verder weinig doen, geen economie is geen standvastige politiek, geen standvastige politiek is meestal geen onderwijs. De vicieuze cirkel is rond, want geen onderwijs is geen vooruitgang en welvaart.

Afrika is niets anders gewoon. Altijd is er wel één rijke krijgssheer die meer geld wil en er alles voor doet om geld te verkrijgen. Ik spreek hier natuurlijk niet over alle landen in Afrika! Het "probleem" Afrika is niet gemakkelijk op te lossen aangezien wij

het Westen er een zeer grote rol in spelen. Niet alleen waren wij de vroegere kolonisatoren en hebben wij deze streken leeggeroofd, in feite zijn we nog steeds bezig met het land leeg te plunderen. Ik denk dan aan grote westerse bedrijven zoals Shell die zich in Angola nestelen om er olie op te pompen. Laten zij de mensen daar niet werken voor een peulschil? Worden deze 'nieuwe kolonistors' niet beschermd door privélegers? En dan maken wij het goed door af en toe eens een benefietconcert te houden... Je kan geweld niet uit Afrika krijgen zo lang je de economische situatie niet aanpakt. Wat heeft het Westen eigenlijk ooit echt gedaan om standvastige economische structuren uit te bouwen en democratische bewegingen te steunen sinds de dekolonisatie. Met wat voedselpakketten te dumpen kom je er niet.

Ik stel voor om de jeugd de diepere dimensie van de holocaust te leren kennen, leer ze waarom in plaats van hoeveel. Bestudeer hedendaagse genocides zoals in Afrika en zoek de verschillen en gelijkenissen met de jaren '30. Een duidelijk antwoord kan nooit geboden worden maar stap naar een verklaring kan zeker gezet worden.

Tobias CHAMONT

leerling 6 Jeugdzorg Mariagaard
Wetteren

Boekbesprekingen

Niet opnieuw

WOII, Duitsland bezet België. Tanks en troepen trekken het land binnen. Na een tijdje luwt de storm en krijgen de Gestapo en andere Duitse inlichtingendiensten vrij spel. Wie niet aan het verwachte patroon beantwoordt vliegt onverbiddelijk achter slot en grendel: verzetslieden, tegendraadse politici, Joden, ... of gewoon mensen die op het verkeerde tijdstip op de verkeerde plaats zijn. Velen, ook jongeren, worden berecht in Duitsland en worden ofwel daar ofwel in België, opgesloten in kampen, volledig afgesloten van de gemeenschap...

Deze verhalen zijn ons nu wel al bekend. Nogal wat boeken, (auto)biografieën en foto's getuigen daarvan. Maar heeft de wereld geleerd uit haar fouten?

Al deze bovengenoemde toestanden zijn ondertussen reeds meer dan zestig jaar oud, maar toch nog brandend actueel. Politieke partijen van extreemrechtse signatuur schijnen heimwee te hebben naar de jaren '30 en '40. Veel van hun politieke programmapunten zijn haast een kopie van de politiek van de nazi's. Alleen heten de Joden nu moslims. Gevangenis als die van Guantanamo en Abu Ghraib hebben veel weg van de concentratiekampen.

Ook de jongeren van vandaag hebben interesse voor politiek en voor sommigen zijn de gelijkenissen met de jaren vóór de oorlog nogal opvallend. Uitgeverij EPO (Antwerpen) stelde dat ook vast en wou iets met deze jongeren realiseren. EPO kwam met het plan op de proppen om een boek te schrijven, of beter, te laten schrijven: *Niet opnieuw. Jongeren ontmoeten de laatste overlevenden van de kampen*.

Nog een boek? Ja, want het verleden mag en kan niet vergeten worden, de lessen die we er uit zouden moeten trekken zijn veel te belangrijk. Maar het mocht geen gewoon boek worden.

Het moest een boek worden met getuigenissen van mensen die de kampen overleefden, geschreven en ontworpen door jongeren. Een dergelijke aanpak zou het moeten mogelijk maken het doelpubliek van jongeren vlotter te bereiken en het boek een originele invalshoek te geven, aangezien de laatste getuigen die nu nog leven zelf nog tieners waren toen ze door de Duitsers opgepakt werden. Het boek is de ontmoeting geworden van twee generaties tieners: die van 1940 en die van vandaag.

Om dit project te realiseren werd er contact opgenomen met School Zonder Racisme (SZR), een organisatie die ijvert voor racismevrije scholen, en het zijn zij geweest die gezocht hebben naar een groep jongeren om het project te realiseren. Zo viel de keuze

op de actieve ASZ-kern van het Sint Aloysiuscollege in Menen, een bruisende school die voordien reeds verschillende antiracistische projecten gerealiseerd heeft. Het enthousiasme was wederzijds en de leerlingen van de school namen het voorstel aan.

Wat houdt het boek nu precies in? Enkele zesdejaars kregen de opdracht om gedurende het eerste trimester (september-november) interviews af te nemen van mensen die de kampen uit de Tweede Wereldoorlog overleefd hebben. Ieder van hen deed dit vrijwillig!

Verspreid over heel Vlaanderen (Leuven, Antwerpen, Gent, ...) waren er niet minder dan 24 mensen, directe getuigen, bereid om mee te werken aan dit boekproject. De leerlingen wilden deze mensen daadwerkelijk *ontmoeten* om tot een echt gesprek te komen dat veel meer zou zijn dan een doodgewoon vraagantwoord interview. De intensiteit van de vele uren luisteren zindert nog altijd na. Tussen sommige getuigen en jongeren is er zelfs een vriendschapsband ontstaan.

Al deze elementen zijn voortdurend voelbaar in de teksten van *Niet opnieuw* en het maakt van het boek meer dan een verzameling getuigenissen. In het boek kan men niet alleen feiten terugvinden, maar ook bevindingen, opmerkingen van de leerlingen zelf, emoties, anekdotes en soms ook een trefende link naar de actualiteit.

Het geheel wordt verrijkt met illustraties gemaakt door de leerlingen zelf. Zo hebben alle leerlingen (niet alleen zesdejaars) van het Sint-Aloysiuscollege hun artistieke talenten de vrije loop kunnen laten. De beste inzendingen kregen een plaatsje in het boek. Ook gedichten geven dit boek zeker een meerwaarde.

Voor meer informatie zie:

<http://szrmenen.googlepages.com>

Contact: szrmenen@gmail.com

Colofon: School Zonder Racisme en SAM Menen, *Niet opnieuw. Jongeren ontmoeten de laatste overlevenden van de kampen*, Berchem, EPO, 2007, 288 p., kostprijs: 21 €, ISBN: 9789064454455.

SZR St. Aloysiuscollege Menen

Tim JOYE

Simon BEKAERT

Katrien VERSCHAEVE

uitgeverij EPO

Hugo FRANSSEN

Tjen MAMPAEY

Harry FIELDS

Turbulente tijden. De Odyssee van een Joodse vluchteling.

"Het schrijven van deze memoires heeft mijn geheugen soms zwaar belast. Meestal stonden de gebeurtenissen me nog scherp voor de geest..." zo vangt deze getuigenis van Harry Field aan. Eigenlijk heette hij Harry Führer. In 1947, na zijn opleiding tot scheikundig ingenieur, emigreerde Harry Führer naar de Verenigde Staten. Hij liet zijn naam veranderen in Harry Fields, waardoor hij letterlijk en figuurlijk een nieuw leven wilde opbouwen. Het duurde ook lang voordat hij een bezoek aan zijn geboorteland Duitsland kon brengen, het land dat Harry en ook zijn familie op de vlucht had gejaagd. In 1933 verlieten moeder en de kinderen Keulen, en vestigden zich in Antwerpen, vader bleef achter in Duitsland, maar niet voor lang. Ze vinden mekaar terug in Zaandam in Nederland, waar ze hopen veilig te kunnen wonen. De familie bouwt er een nieuw leven op. Vader start er een nieuw bedrijf op, Harry gaat naar een Nederlandse school, kortom de familie weet zich perfect te integreren.

Na de Duitse inval in Nederland, nam de bezetter vanaf februari 1941 een meer provocerende houding aan tegenover de Joden: de Jodenwetten volgen mekaar op. Op 19 januari 1942, ruim anderhalf jaar na de Duitse inval, moest de familie Führer zich aanmelden in Westerbork. Vandaar worden ze op 1 februari 1944 gedeporteerd naar Bergen-Belsen. Ze behoren er tot een categorie Joden die in reserve gehouden worden als "uitwisselingskandidaten". Uiteindelijk zit de familie, samen met andere lotgenoten, dertien dagen in de trein, heen en weer geslingerd, totdat ze op 23 april bevrijd worden door de Russen. De familie Führer zal de oorlog overleven, Harry zal zijn studies afmaken en dan uitwijken naar de Verenigde Staten. Wonderbaarlijk zal de ganse familie de oorlog overleven, Harry zal zijn ingenieurstudies afmaken in Nederland en op 23 jarige leeftijd zit hij aan boord van de SS *Veendam* voor de overtocht

Harry Fields
Turbulente tijden
De odyssee van een Joodse vluchteling

naar de "Nieuwe wereld". De rest van de familie zal later volgen. In december 1948 huwt hij met Barbara. Samen bouwen ze een nieuw leven op, in 1951 wordt hij Amerikaans burger en van dan af gaat het voor de familie Fields altijd maar beter. Hij woont met zijn vrouw Barbara in Westchester County, New York, in de buurt van zijn kinderen en kleinkinderen.

Harry Fields, *Turbulente tijden. De Odyssee van een Joodse vluchteling*, Laren, Verbum, 2007, 158 p., (ISBN 978-90-742-7407-4), prijs €22,50 (oorspronkelijke titel: *Turbulent Times. A Memoir by Harry Fields*)

Paul DE KEULENAER

Mededeling

Deze studiereis van de Auschwitz Stichting is hoofdzakelijk voorbehouden aan leerkrachten, opvoeders en culturele animatoren. Het programma voorziet in een bezoek aan de kampsites van Auschwitz-Birkenau en in een deelname aan de diverse seminaries die ter plekke worden georganiseerd. Er is ruime gelegenheid tot debat of tot een gesprek met één van de aanwezige kampoverlevenden. Verder is er ook een bezoek voorzien aan de bezienswaardigheden van Krakau.

Kostprijs: € 500,00 (o.v.) voor leerkrachten, opvoeders en culturele animatoren. In deze prijs zijn inbegrepen: de vliegtuigreis, de verplaatsingen met de bus, het hotelverblijf in vol pension, de toegang tot de kampen en de geleide bezoeken.

Geïnteresseerden kunnen contact opnemen met het Secretariaat :
Tel : 02/512 79 98 - Fax : 02/512 58 84
e-mail : info.nl@auschwitz.be of
vul de hiernaaststaande bon in.

Studiereis naar Auschwitz-Birkenau voor leerkrachten en vormingsmedewerkers 24 t/m 29 maart 2008

Vul deze bon in en neem deel aan de studiereis naar Auschwitz-Birkenau van 24 t/m 29 maart 2008

Naam en voornaam:

Privé-adres:

Tel: Fax Email :

Leerkracht:

vak(ken) ja(a)r(en)

Instelling:

Adres + tel.:

Vormingswerker of animator:

vereniging:

Adres + tel.:

Gelieve mij informatie over de studiereis naar Oswięcim (Polen) van 24 t/m 29 maart 2008 toe te sturen.

Datum:

Handtekening:

Terug te sturen naar Auschwitz Stichting, Huidevettersstraat 65, 1000 Brussel of per fax 02/512.58.84

Mededelingen

Seminaries Auschwitz Stichting

Auschwitz in Gedachtenis Vzw organiseert een vormingscyclus voor leerkrachten uit het secundair onderwijs. Deze cyclus omvat vier seminars waarin uiteenlopende thema's worden uitgewerkt. Ten einde een meer diepgaande discussie mogelijk te maken worden de begeleidende teksten vooraf aan de ingeschreven leerkrachten opgestuurd.

Woensdag 23 april 2008

Paul DE KEULENAER, Auschwitz Stichting Beeldverhalen en Shoah: beeldanalyse en pedagogisch gebruik

Dit seminarie gaat door van 14 tot 17u. in het Koninklijk Atheneum Sint-Truiden
(Tichelrijlaan 1, 3800 Sint-Truiden, 011/68.21.24)

Inschrijvingen kunnen gebeuren via het Secretariaat van de Vzw Auschwitz in Gedachtenis (Huidevettersstr. 65, 1000 Brussel, 02/512 79 98, of e-mail: info.nl@auschwitz.be, rekeningnummer: 310-0780517-44). Gelieve de titel van het seminarie bij de inschrijving te vermelden. De toegang is gratis, voor het toesturen van de teksten wordt een som van 3 € gevraagd.

Schrijfwedstrijd 2007-2008

Elk jaar omstreeks 27 januari - de dag van de bevrijding van Auschwitz-Birkenau - organiseert de Vzw Auschwitz in Gedachtenis een schrijfwedstrijd voor de leerlingen van de twee laatste jaren van het secundair onderwijs. Het komt er op aan een tekst te schrijven over een thema dat niet noodzakelijk verband houdt met de kampen of het nazi-regime, maar ook kan handelen over meer algemene thema's als intolerantie, racisme, democratische waarden, mensenrechten of burgerschap. Elke deelnemende school mag haar drie beste teksten inzenden. Voor elke provincie wordt er één laureaat gekozen. De laureaten krijgen een gratis studiereis aangeboden naar de kampen van Auschwitz-Birkenau (24-29 maart 2008), alsook een cheque van 125 € bij de proclamatie op het einde van het schooljaar. Inschrijvingen vóór woensdag 19 december 2007. De schrijfwedstrijd kan ingepast worden in een ruimer schoolproject en voldoet ook aan de vakoverschrijdende eindtermen „burgerzin en wereldoriëntatie“.

Geïnteresseerde leerkrachten kunnen contact opnemen met het secretariaat van de Vzw Auschwitz in Gedachtenis voor het bekomen van een inschrijvingsformulier. Contact: 02/512.79.98 of e-mail: info.nl@auschwitz.be

EEN DOOD GEWOON BEDRIJF De ovenbouwers van Auschwitz

TENTOONSTELLING

13 DEC 2007 - 10 FEB 2008
DE NOKER, NOKERSTRAAT 4 - MECHELEN
VAN 10U TOT 17U
GESLOTEN OP MAANDAG & FEESTDAGEN
€ 6,00 - € 3,50 - SCHOLEN: GRATIS
TICKETS: 015 29 00 00
MEER INFO: WWW.TOPF.BE

Colofon

Sporen is een uitgave van de Vzw Auschwitz in Gedachtenis.
Eindredactie: Rik Hemmerijckx
Redactie: Pol De Grave, Paul De Keulenaer, Gio De Weerd, Nadine Libens, Pierre Neuhard, Luc Vernailen
Photoshop: Luis Orsini Rosenberg
Druk: Debast Graphics, St.-Pieters-Leeuw
Verantwoordelijke uitgever: Baron Paul Halter

Pedagogische Commissie Auschwitz Stichting:

Paul DE KEULENAER
Voorzitter Pedagogische Commissie

Jef ABBEEL
St. Jozefcollege Turnhout

Theo BRABANTS
Gewezen pedagogisch adviseur Gemeenschapsonderwijs

Griet BROSENS
IV-NIOOO

Jean-François DECLERCK
CVO Kamer van Handel en Nijverheid Brussel

Daniel DE CLERCK
Academie Muziek-Woord-Dans te Brussel

Pol DE GRAVE
Pedagogisch medewerker

Gio DE WEERD
Pax Christi Vlaanderen

Remi DONCKERWOLCKE
Raad van Bestuur Vzw Auschwitz in Gedachtenis

Nadine LIBENS
K.A. Sint-Truiden

Luc MEYS
Inspecteur-adviseur niet-confessionele zedenleer

Paul MORREN
Ere-Rijksinspecteur Gemeenschapsonderwijs

Pierre NEUHARD
Ere-pedagogisch adviseur Gemeenschapsonderwijs

Prof. Em. dr. Anne-Marie SCHAERLAEKENS
K.U. Leuven

Prof. Em. dr. Rik VAN AERSCHOT
Raad van Bestuur Vzw Auschwitz in Gedachtenis

Raf VAN DER HEIJDEN
Heilig Graf Instituut Bilzen

Luc VERNAILLEN
Pedagogisch adviseur Gemeenschapsonderwijs

Franz VERPLANCKE
St. Amandscollège Kortrijk

Contact:
Huidevettersstr. 65, 1000 Brussel
Tel: 02/512 79 98 - Fax: 02/512 58 84
e-mail: info.nl@auschwitz.be
www.auschwitz.be

Nationale Loterij
creëert kans en 6

ethias